

Investigating and Analyzing the Motivations, Amount and Affecting Factors of Postgraduate Students of Scientific Social Networks: University of Tabriz Case Study

Rasoul Zavaraqi¹, Afshin Hamdipour², Firouzeh Ghasemizadeh³

Received: Oct. 10, 2017; Accepted: Mar. 06, 2018

Extended Abstract

The aim of the research is investigating the motives, amount, and affecting factors of University of Tabriz postgraduate students of scientific social networks. The method of this applied research is a descriptive survey. The gathering data tool was the researcher constructed questionnaire, and the data analyzed by descriptive and inferential tests such as chi-square. The findings showed that 67 percent of the students are familiar with scientific social networks and use them. The primary motivation of the students was being informed about news in science and knowledge, being in contact with other researchers, and tracking the activities of the other researchers. Other findings of the research showed that there is a significant correlation between grade and age with the amount and motivation of the use of scientific social networks. The results also showed that there is a statistically significant correlation between the gender and important educational groups and the amount of use of scientific social networks. The student's familiarity with scientific social networks is not satisfactory, and most of them do not use them, or their use is shallow.

Keywords: scientific social networks, the use motivations of scientific social networks, the usage of the University of Tabriz students of scientific social networks

1. Associate Professor, Knowledge and Information Science, faculty of Education and psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran (Corresponding Author).

✉ zavaraqi@tabrizu.ac.ir

2. Assistant Professor, Knowledge and Information Science, Faculty of Education and Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

✉ hamdipour@tabrizu.ac.ir

3. Master, Knowledge and Information Science, Faculty of Education and Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

✉ f.gasemizade@gmail.com

INTRODUCTION

Nowadays the Internet after several evolutions has been upgraded to the new generation under the title of the social web. One of the new features of the social web is the emergence and importance of social networks (Khaniki and Babaie, 2011). One of the new functions of these networks is scientific social networks such as ResearchGate, Academia, etc. Thus new scientific social networks act as a new tool for scientific communications and can enhance formal and informal scientific communication process (Alidoust., Khosrowjerdi, Dowran, 2009). Nevertheless, there is minimal research about the functions and usage of scientific social networks in Iran as a growing scientific and economic power of the world.

PURPOSE

The aim of the research is investigating how and when the scientific social networks were used between University of Tabriz Post Graduate student, determining the essential scientific social networks and their affective variables, identifying the most important motivations of their usage and their affective variables.

The method of this applied research is a descriptive survey. The gathering data tool was the researcher constructed questionnaire, and the data analyzed by descriptive and inferential tests such as Chi-Square. The population of the research was postgraduate students of the University of Tabriz (7193 students). The size of the sample determined by Kerjcie and Morgan table as 382 students based on a Stratified random sample.

The researcher-designed-questionnaire, used as a tool for data gathering. Its validity is verified and confirmed by knowledge and information science experts, and its reliability measured by Cronbach's alpha which seems an acceptable number.

RESULT

The findings showed that more than 36 percent of students are not using scientific social networks. The most famous scientific social networks are LinkedIn, and the less known is Academia and the variables such as Degree, Major, and age are essential variables in the membership of students in the scientific social networks.

Table 1. Frequency and Membership of Students in Scientific Social Networks.

Scientific social networks	Frequency	percent
LinkedIn	126	36.63
No One	121	35.17
Research Gate	71	20.64
LinkedIn and ResearchGate	15	4.36
SveinceStage	9	2.62
Academia	2	.58

The findings also showed that 31.7 percent of students use the scientific social network weekly between 2-5 hours, and the degree and gender are essential variables in determining the amount of usage of scientific social networks.

The findings also showed 32 percent of students do not share any things in scientific social networks. The most common item to share in the networks is papers. The degree is an essential factor in items to be shared.

Table 2. Frequency and percentage of shared items in scientific social networks

Item	Frequency	Percent
No One	175	32.41
Paper	126	23.33
Research Results	111	20.56
Book	52	9.63
Paper and Research Results	35	6.48
Educational Pamphlet	23	4.26
Paper and Book	18	3.33

43.2 students share their profiles as necessary, and 17.5 percent of them update monthly. Gender is a most crucial factor in the interval of updates.

The findings also showed that 30.6 percent of students do not follow their colleagues in the networks and 28.5 percent of them only follow less than ten persons. The degree is an essential factor in determining the number of followers.

Finally, the finding of the research showed that the best motivation for membership in the networks is knowing new knowledge (46.5 percent). Another less critical motivations are contacting with other colleagues (22.5 percent), following other researchers activities (22.2 percent), without any aim (5.5 percent), job finding (3.6 percent), finding a scientific colleague (1.6 percent), publishing educational and research materials (1.6 percent). The degree and age are essential variables in determining the motivation for the use of scientific social networks.

Table 3. frequency and table of the motivation of usage of scientific social networks

Usage Motivation	Frequency	Percent
Knowing new knowledge	178	46.5
Contacting with other colleagues	86	22.5
Following other researchers activities	85	22.2
Aimless	21	5.5
Job Finding	14	3.6
Finding scientific colleague	6	1.6
Publishing educational and research materials	6	1.6

CONCLUSION

Based on the finding of the research, University of Tabriz postgraduate students are not entirely familiar with scientific social networks, and their activity and roles in social networks are shallow. The fact indicated utilization less new contexts for scientific communications. The findings showed that the aimless membership in scientific social networks is more than other good motivations such as finding a scientific colleague and job finding. The results indicate that the students have a minimal view of the aims and functions of scientific social networks.

This limited view and incomplete attitude toward scientific social networks can cause in long-term to reducing the validity, visibility, and citations of a scholar in a personal level and adverse results in rankings and incomplete collaboration between the universities and other international and national universities, Research institutes, organizations, etc. in Organizational level. Disadvantages of this problem in the national level are poor scientific communication with other entities and less visibility and reference in the international arena.

NOVELTY

The novelty of the research is investigating new scientific communication tool and platforms from the viewpoint of postgraduate students of one of oldest universities of Iran as a developing country. Other novelties of the research are investigating the crucial variables which affect scientific social network membership, usage, and time Such as gender, degree, major, etc.

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Vol. 10
No. 2
Spring 2018

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

BIBLIOGRAPHY

- Alidousti, S., Khosrowjerdi, M., & Dowran, B. (2009). Modiriyat-e erdebātāt-e elmi [Management of scientific communication]. Tehran, Iran: Čāpār.
- Anbaraki, S., Jokar, A., & Ebrahimi, S. (2017). Etemād-e beinefardi dar šabakehā-ye ejtemā'i-ye elmi-ye peyvaste: Bo'd-e avāmel va bo'd-e natāyej [Interpersonal trust in online scientific social networks: Causes and results]. *Human and Information Interact*, 3(4), 26-36.
- Anbari, A., Hariri, N. (2015). Naqš-e šabakehā-ye ejtemāei-ye taxassosi webi-ye Farsi dar ešterāk-e dāneš [The role of Persian professional Web-based social networks in knowledge sharing]. *National Studies on Librarianship and Information Organization*, 26(3), 115-132.
- Asnafi, A.R., Salami, M., Sayyah Baragard, M., & Hosseini Ahangari, S.A. (2015). Hozur-e pažuhešgarān-e dānešgāhā-ye olum-e pezeški, āzād va dowlati-ye šahr-e Ahvāz dar šabake-ye ejtemā'i-ye elmi-ye Research Gate [Presence of Ahavz universities (Medical Science, Azad and Governmental) scholars Iranian library and information science scholars in academic social network: Research Gate]. *Educational Development of Jundishapur*. 6(1), 67-73.
- Azimifar, V. (1391). A Comprehensive Model for Designing Scientific Social Networks (M.A. Thesis). Faculty of Virtual Studies, Shiraz, Shiraz University, Iran.
- Bahramsari, S., Ahmadzadeh, S., & Nazmand, M.R. (2015). *Āludegi-ye ettelā'at dar šabakehā-ye ejtemā'i-elmī va rāhkārā-ye monāseb-e xod-āršivi* [Information pollution in scientific social networks and providing appropriate archival strategies]. *Ketābe Mehr*. 17-18, 122-141.
- Bakhshi, B., Nasiri, B., Bakhtiari, A., & Taheriyān, M. (2013). Naqš va kārkarde šabakehā-ye ejtemā'i: Mmotālē'e-ye mowredi-ye šabake-ye ejtemā'i Kafemam, šabakei barāye mādarān va doxtaran [The role and function of social networks: A case study of the CaféMom social network (A network for mothers and children)]. *Women Studies*, 8, 37-59.
- Batooli, Z. (2013). Qābeliyathā-ye šabake-ye ejtemā'i-ye ResearchGATE barāye pažuhešgarān [ResearchGATE features for researchers]. *Science & Technology Discourse*. 1(2), 59-68.
- Bicen, H. (2015). Determination of University Students' Reasons Ofusing Social Networking Sites in their Daily Life. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 190, 519-522. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.05.036
- Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-mediated Communication*, 13(1), 210-230. doi: 10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

- Ebrahimi, G. (1993). Ejtemā'-e elmi, sāxtār va hanjārḥā-ye ān [The scientific community and its structure and norms]. *Rahyaft*, 3(5), 30-40.
- Fattahi, R. (2010). Xerad-e jam'i va hamkāri-ye elmi dar toolid-e elm: Čera, Čegune? [Collective intelligence and scientific collaboration, why and how?]. *Journal of Information Processing and Management*, 26(1), 1-3.
- Ghane, M.R. (2009). Ertebāt-e elmi az majalle-ye čāpi ta majale-ye dastresi-ye āzād [Scientific communication from the printed periodicals to the free access journals]. *Ketābe Māh-e Kolliyāt*, 144, 70-79.
- Khaniki, H., & Babaie, M. (2011). Fazā-ye sāyber va šabakehā-ye ejtemā'i [Cyber space and social networks]. *Information Society*, 1(1), 71-96.
- Khelghati, M. (2010). Šabakehā-ye ejtemā'i-ye peydāyeš va tahavolāt [Social networks: Origin and developments]. *Ketābe Mehr*, 1(1).
- Kia, A.A., & Nouri Moradabadi, Y. (2012). Avāmel-e mortabet ba gerāyeš-e dānešjuyān be šabake-ye ejtemā'i-ye Facebook [Factors associated with the tendency of students to the social network of Facebook (Comparative study of Iranian and American students)]. *Culture of Communication Studies*, 49, 181-212.
- Kian, M., Ya'ghoubi Malal, N., & Riyaheniya, N. (2015). Vākāvi-ye naqš va kārbord-e šabakehā-ye ejtemā'i barāye dānešjuyān [Analysis of the role and use of virtual social networks among university students]. *Technology of Instruction and Learning*, 1(3), 69-88. doi: 10.22054/jti.2015.1817
- Nández, G., & Borrego, Á. (2013). Use of social networks for academic purposes: a case study. *The electronic library*, 31(6), 781-791. doi: 10.1108/EL-03-2012-0031
- Niazmand, M. R. (2013). *Barresi-ye tatbiqi-ye mizān-e estefāde-ye pažuhešgarān-e kešvarhā-ye xāvaremiyāne az šabakehā-ye ejtemā'i-ye elmi-ye pišrafte* [A comparative survey on the usage rate of the online Scientific Social Networks by Middle East countries' researchers (M.A. Thesis). Faculty of Education and Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran.
- Niazmand, M.R., Ebrahimi, S., & Jowkar, A. (2016). Barresi-ye tatbiqi-ye mizān-e estefāde-ye pažuhešgarān-e kešvarhā-ye xāvaremiyāne az šabakehā-ye ejtemā'i-ye elmi-ye pišrafte [A comparative survey on the usage rate of the online Scientific Social Networks by Middle East countries' researchers]. *Quarterly Journal of Knowledge Studies*, 9(34), 101-111.
- Powell, R. (2006). *Ravešhā-ye asāsi-ye pžuheš barāye ketābdārān* [Basic research methods for librarians] (N. Hariri, Trans.). Qom, Iran: Āsāre Nafis.
- Rahimi Alangi, R. (2015). Feasibility study for creating a scientific social network: Payam-Nour University case study. (M.A. Thesis in Computer Engineering). Tehran Province Pay m-e Nour University

- Rasooli, M.R., & Moradi, M. (2012). Avamel-e mo'asser ba toolid-e mohtava dar sabakeha-ye ejtema'i [Factors affecting the production of content on social networks]. *Ketābe Māh Olome Ejtemāei*, 56, 57-66.
- Rasoul-Zadeh-Aghdam, S.; Adlipour, S.; & Zeyni-Vand, Y. (2012). Attitude of Iranian Youth Users to Virtual Social Networks. *Motāleāte-Jāme'ešenāsi*, 16, 49-64.
- Rodbari, N. (2016). *Mizān-e estefāde-ye a'zāye hey'at-e elmi-ye dānešgāh-e Urumia az šabakehā-ye ejtemā'i-ye elmi va naqš-e ānhā dar ta'min-e niyāzhā-ye ettelā'āti* [The amount of use of Urmia University faculty members from scientific social networks and their role in providing information needs (Unpublished M.A. Thesis). Faculty of Education and Psychology, University of Alzahrā, Urmia, Iran.
- Sotodeh H., & Saadat Y. (1394). Barresi-ye ger yeš be ozviyat dar šabakeh -ye ejtem 'i-ye elmi dar miy n-e šimid nh -ye Iran [Surveying the Iranian chemists' attitude toward membership in social research networks]. *Human Info Interact*, 2(3), 1-12.
- Wang, J. L., Jackson, L. A., Wang, H. Z., & Gaskin, J. (2015). Predicting social networking site (SNS) use: Personality, attitudes, motivation and internet self-efficacy. *Personality and Individual Differences*, 80, 119-124. doi: 10.1016/j.paid.2015.02.016

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

بررسی و تحلیل انگیزه‌ها، میزان، و عوامل تأثیرگذار بر استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی از شبکه‌های اجتماعی علمی در دانشگاه تبریز

رسول زوارقی^۱، افشین حمدی‌پور^۲، فیروزه قاسمی‌زاده^۳

دریافت: ۱۳۹۶/۰۷/۱۶ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۲/۱۵

چکیده

هدف از این مقاله، بررسی انگیزه‌ها، میزان، و عوامل تأثیرگذار بر استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز از شبکه‌های اجتماعی علمی است. این مطالعه به روش توصیفی پیمایشی انجام شده است. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسش‌نامه محقق‌ساخته بوده و داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری توصیفی و استنباطی و آزمون خی ۲ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. یافته‌ها نشان داد که ۶۷ درصد از دانشجویان با شبکه‌های اجتماعی علمی آشنایی داشته و از آن استفاده می‌کنند. اصلی‌ترین انگیزه‌های دانشجویان برای استفاده از این شبکه‌ها به ترتیب عبارت است از: اطلاع یافتن از تازه‌های علم و دانش، در تماس بودن با دیگر محققان و نیز دنبال کردن فعالیت دیگر پژوهشگران. همچنین نتایج نشان داد میان مقطع تحصیلی و سن دانشجویان با میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی و انگیزه‌های استفاده از این شبکه‌ها ارتباط مستقیم و معنی‌داری وجود دارد. میان جنسیت و گروه‌های عمده آموزشی دانشجویان، و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی ارتباط مستقیم و معنی‌داری وجود دارد. طبق نتایج مقاله حاضر، وضعیت آشنایی دانشجویان با این شبکه‌ها مطلوب نیست و دانشجویان به‌طور کل از این شبکه‌ها استفاده نمی‌کنند و یا استفاده بسیار کمی از این ظرفیت‌های نوین علمی دارند.

کلیدواژه‌ها: شبکه‌های اجتماعی علمی، انگیزه‌های استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی، استفاده دانشجویان دانشگاه تبریز از شبکه‌های اجتماعی علمی

۱. دانشیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تبریز، آذربایجان شرقی، ایران.

zavaraqi@tabrizu.ac.ir

۲. استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تبریز، آذربایجان شرقی، ایران.

hamdipour@tabrizu.ac.ir

۳. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تبریز، آذربایجان شرقی، ایران.

f.gasemizade@gmail.com

امروزه در پی پیشرفت شگرف و متحیرکننده فناوری‌های نوظهور و استفاده‌ی فراگیر از آن‌ها، شاهد تغییرات و تحولات عظیمی در تمامی جنبه‌های زندگی بشری هستیم؛ به نحوی که زندگی بدون این فناوری‌ها و تغییرات غیرقابل تصور می‌نماید. یکی از مصادیق عمده این تحولات و فناوری‌ها، وب جهان‌گستر است. در جهان معاصر، وب جهانی که توسط گروهی به رهبری تیم برنزیلی^۱ در مؤسسه سرن^۲ یا سازمان پژوهش هسته‌ای اروپایی در ژنو در سال ۱۹۸۹ ابداع گردید، نه تنها دسترسی به اینترنت و خیل عظیم اطلاعات را فراهم ساخته بلکه تبدیل به ابزاری برای ارتباطات و فراهم‌آوری و نشر اطلاعات و دانش شده است (نیازمند، ابراهیمی و جوکار، ۱۳۹۵، ۱۰۲).

تاریخچه توسعه وب نشان می‌دهد که این ابتکار بشری از روندی ایستا تبعیت نمی‌کند؛ چنان‌که تاکنون شاهد حداقل ۲ نسل برای آن بوده‌ایم و جدیدترین نسل آن، موسوم به وب ۲ یا همان وب اجتماعی محسوب می‌شود. ظهور وب ۲ موجب گسترش روزافزون شبکه‌های اجتماعی بسیار کاربرپسند شده است که همه‌روزه بر کاربران و محبوبیت آن‌ها افزوده می‌شود. در وب ۲ کاربران تنها مصرف‌کننده اطلاعات و محتوا نیستند بلکه خود تولیدکننده محتوا نیز می‌باشند و اطلاعات را به اشتراک می‌گذارند. این تحولات دنیای دیگری از ارتباطات و همکاری‌ها را به ارمغان آورده است (ایزدپناه، ۱۳۸۴، به نقل از نیازمند، ۱۳۹۵، ۱۰۲).

شبکه‌های اجتماعی یکی از متأخرترین دستاوردهای فناوری‌های فناورانه است که در واقع مولود نسل دوم وب با پیش‌فرض‌های مزبور است. امروزه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی به حدی است که از آن تحت عنوان «سکان‌دار اقیانوس پرتلاطم اینترنت» یاد می‌شود. این شبکه‌ها در جامعه معاصر علمی به بسترهای نوین اطلاعاتی تبدیل شده‌اند که روابط رسمی و دیوان‌سالارانه را کنار زده و تعامل و ارتباط را آسان و همه‌گیر کرده‌اند. با این وجود، یکی از اصلی‌ترین تفاوت‌های این نوع شبکه‌های نوظهور، ایجاد هم‌افزایی قابل توجه در کاربران آنهاست که منجر به ظهور نیروی عظیم اجتماعی در آن‌ها می‌شود (خانیکی و بابایی، ۱۳۹۰، ۹۳). به سبب همین ظرفیت‌ها و جدایی‌ناپذیری که استفاده از این شبکه‌ها بسیار عمومیت یافته و حتی برخی از احتمال بلعیده شدن اینترنت توسط شبکه‌های اجتماعی خبر می‌دهند (بتولی، ۱۳۹۲، ۶۰).

1. Tim berners-Lee

2. Cern

شبکه‌های اجتماعی در کل گروهی از افراد دارای ارتباطات سریع و مستمر هستند که قادر به ایجاد پروفایل شخصی بوده و از طریق آن اقدام به اشتراک‌گذاری اطلاعات می‌نمایند (بخشی، نصیری، بختیاری و طاهریان، ۱۳۹۲، ۵۳؛ بوید و الیسون^۱، ۲۰۰۷). این نوع شبکه‌ها را می‌توان بر اساس اهداف و ماهیت به انواع خاص تقسیم‌بندی نمود. یکی از انواع آن‌ها که ماهیت علمی دارد و اهداف دانشگاهی را تعقیب می‌کند شبکه‌های اجتماعی علمی هستند. تنها تفاوت شبکه‌های اجتماعی با شبکه‌های اجتماعی علمی در هدف از استفاده و نوع اطلاعات به اشتراک گذاشته شده خواهد بود که طبیعتاً شامل اهداف علمی و اطلاعات علمی خواهند شد. برای نمونه ریسرچ گیت^۲ در سال ۲۰۰۸ باهدف فراهم نمودن ابزاری جهت همکاری، اشتراک دانش و ایجاد شبکه کاری و اکتشافی در میان دانشمندان راه‌اندازی شد (بتولی، ۱۳۹۲، ۶۰). آکادمیا^۳ یک شبکه اجتماعی علمی قدرتمند است که برای هر کاربر پرونده‌های شخصی ایجاد می‌کند و او را قادر می‌سازد آخرین یافته‌های خود را به اشتراک بگذارد و دیگران را آخرین یافته‌های خود مطلع سازد. شبکه مندلی^۴، که از آن به‌عنوان «شبکه اجتماعی آنلاین پژوهش‌محور» نام برده می‌شود، نماینده سایت‌هایی است که وظیفه مدیریت اطلاعات پژوهش را به‌عهده دارند. ساینس آن استیج^۵ در ابتدا برای معلمان اروپایی جهت به اشتراک‌گذاری مهارت‌های خوب در آموزش و روش‌های بهبود کیفیت دروس علمی طراحی شد و از این طریق آن‌ها توانستند ایده‌های تدریس را مبادله کنند و دانش‌آموزان به منابع آموزش علمی دسترسی پیدا کنند.

براین اساس، شبکه‌های اجتماعی علمی به‌عنوان رویه‌ای جدید در حوزه ارتباطات علمی نقش‌آفرینی می‌کند. حاصل این تغییرات شگرف و پیشرفت‌های نوین فناوری و ارتباطی تحولات عظیم ارتباطات علمی، گسترش جامعه علمی و مشارکت‌های علمی در بستر شبکه‌های اجتماعی علمی شده است. منظور از ارتباطات علمی فرایندهای رسمی و غیررسمی هستند که از طریق نگهداری نتایج و انتشار آن‌ها موجب اشاعه اطلاعات میان محققان شده و درنهایت، امکان بازمبانی و ارزیابی را فراهم می‌نمایند (قانع، ۱۳۸۸، ۷۱، علیدوستی، خسروجردی و دوران، ۱۳۸۸، ۵-۱؛ و ابراهیمی، ۱۳۷۲، ۳۳).

1. Boyd and Ellison
2. Research Gate
3. Academia
4. Mendeley
5. Science on Stage

ازسوی دیگر، مشارکت‌های علمی لازمه پانهادن به جامعه علمی و پیش شرط پیشرفت علم در عصر فناوری و اطلاعات است؛ ازاین‌رو، توجه ویژه به کانال‌های ارتباطی، شبکه‌های ارتباط جمعی، ارتباطات علمی و همکاری‌های هرچه بیشتر در زمینه‌های یادشده ضروری به نظر می‌رسد. همان‌طور که گفته شد، یکی از این کانال‌های ارتباطی، شبکه‌های اجتماعی علمی است که به‌طور روزافزون به محبوبیت آن‌ها افزوده می‌شود. امروزه، این نوع شبکه‌های اجتماعی علمی از چنان اهمیتی برخوردارند که علاوه بر زمینه‌سازی اشاعه سریع‌تر، اثربخش‌تر، گسترده‌تر و هدفمندتر اطلاعات علمی، موجب گسترش همکاری‌های علمی، و ارتقاء یک پژوهشگر در یک شبکه علمی می‌شود که در واقع بازنمونی مجازی از یک اجتماع علمی است. به‌نحوی که با افزایش میزان حضور و فعالیت‌های شخص در شبکه‌های اجتماعی علمی بر میزان تأثیرگذاری و اثربخشی پژوهشگر در اجتماع علمی بین‌المللی نیز افزوده می‌شود. بررسی‌ها نشان می‌دهد که استفاده از این بستر به‌عنوان نوع جدید همکاری‌های علمی، محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی می‌تواند به بهبود رتبه‌بندی‌های دانشگاهی نیز منجر شود (فتاحی، ۱۳۸۹، ۲).

در این میان، یکی از اصلی‌ترین ظرفیت‌های عضویت در این شبکه‌های اجتماعی علمی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی هستند که در واقع اولین گام‌های ورود به اجتماعات علمی را طی می‌کنند و به‌نوعی با برقراری ارتباطات شبکه‌ای ابتدا از دیگران می‌آموزند و از اطلاعات به‌اشتراک گذاشته‌شده هم‌تایان خود بدون محدودیت‌های زمانی و مکانی بهره می‌برند و به تدریج خود وارد مقوله تولید اطلاعات شده و اطلاعات علمی خود را برای استفاده دیگران در شبکه علمی به‌اشتراک می‌گذارند. براین اساس، از دانشجویان تحصیلات تکمیلی می‌توان به‌عنوان اصلی‌ترین اعضاء، مصرف‌کنندگان، تولیدکنندگان، و به‌اشتراک‌گذارندگان اطلاعات علمی یاد کرد. براساس این اهمیت، بررسی میزان نقش‌آفرینی، نحوه استفاده، انگیزه‌های استفاده و عوامل مؤثر در استفاده از این شبکه‌ها می‌تواند بیانگر مسئله اصلی مقاله حاضر ارزیابی شود.

به‌رغم اهمیت شبکه‌های اجتماعی علمی و ارتباطات علمی در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی، بررسی‌ها نشانگر آن است که تحقیقات بسیار محدودی در این‌باره صورت گرفته است. با توجه به این خلأ مطالعاتی، مقاله حاضر به‌دنبال بررسی میزان حضور و

استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز در شبکه‌های اجتماعی علمی و انگیزه‌ها و عوامل مؤثر بر آن استفاده است.

در مرور تحقیقات انجام‌یافته مشخص شد توجه زیادی به این موضوع نشده است و بیشتر تمرکز تحقیقات داخل کشور به موضوع تحلیل شبکه‌ها و تأثیر آن‌ها بر نظام آموزشی و سبک زندگی بوده و پژوهش‌های بسیار اندکی به‌طور خاص و مستقل به تحلیل استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی و کارکردهای آن‌ها پرداخته‌اند.

به‌طورکلی، مطالعات انجام‌شده در خصوص شبکه‌های اجتماعی نشانگر آن است که در سال‌های اخیر، استفاده از شبکه‌های اجتماعی در میان اقشار مردم در گروه‌های سنی مختلف گسترش یافته و این شبکه‌ها تبدیل به مجاری و پل‌های ارتباطی میان اعضا شده و در جهت به‌اشتراک‌گذاری اطلاعات و محتوا مورد استفاده قرار می‌گیرند (کیا و نوری مرادآبادی، ۱۳۹۱؛ عنبری و حریری، ۱۳۹۴؛ نیازمند، ۱۳۹۲؛ خلقتی، ۱۳۸۹). همچنین نتایج سایر تحقیقات و بررسی‌های انجام‌گرفته توسط محققان نشان داد که عمده دلایل گرایش و استفاده دانشجویان از شبکه اجتماعی فیس‌بوک، ایجاد روابط جدید، حفظ روابط قدیمی، جستجوی اخبار و اطلاعات، دوست‌یابی، آزادی در ارتباطات و همچنین به‌اشتراک‌گذاری اطلاعات، کسب اطلاعات، تولید محتوا و شرکت در بحث و گفت‌وگو پیرامون مسائل روز، مسائل سیاسی، اجتماعی، فرهنگی است (کیا و نوری مرادآبادی، ۱۳۹۱). طبق مطالعات رسولی و مرادی (۱۳۹۱)، دانشجویان به‌طور متوسط ۴ ساعت در روز از اینترنت استفاده می‌کنند که یک ساعت از آن به شبکه‌های اجتماعی اختصاص دارد. بنابر نتایج پژوهشی دیگر، محققان دریافتند میان نیازهای عاطفی، شناختی و اجتماعی افراد و تمایل به استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی رابطه معناداری وجود دارد (رسول‌زاده‌ا قدم، عدلی‌پور، وزینی‌وند، ۱۳۹۱).

بررسی پژوهش‌های انجام‌شده در شبکه‌های اجتماعی علمی به‌طور خاص نیز نشانگر آن است که این نوع پژوهش‌ها را می‌توان به موضوعات زیر دسته‌بندی نمود:

- ۱) پژوهش‌های انجام‌شده در خصوص نحوه طراحی شبکه‌های اجتماعی علمی (از جمله: عظیمی‌فر، ۱۳۹۱؛ و رحیمی‌النگی، ۱۳۹۴)؛
- ۲) مسائل مرتبط با آن‌ها از نظر خودآرشیوی (از جمله: بهرامسری، احمدی‌زاده و نیازمند، ۱۳۹۴، ۳۱)؛

۳) بررسی میزان استفاده از آن‌ها از نظر میزان ظهور و فعالیت در شبکه‌هایی مانند رسرچ‌گیت و... (از جمله: نیازمند و همکاران، ۱۳۹۵؛ ستوده و سعادت، ۱۳۹۴؛ و اصنافی، سیاح‌برگرد و حسینی‌آهنگری، ۱۳۹۴)؛

۴) برخی پژوهش‌ها درخصوص نگرش و میزان استفاده اعضای هیئت علمی از این نوع شبکه‌ها (از جمله: رودباری، ۱۳۹۵)؛

۵) برخی مسائل میان‌فردی چون اعتماد در استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی (از جمله: انبارکی، جوکار و ابراهیمی، ۱۳۹۵).

با توجه به اهمیت برخی از پژوهش‌های مهم انجام‌شده در این حوزه، به برخی از مهم‌ترین یافته‌های این نوع پژوهش‌ها اشاره می‌شود: یافته‌های پژوهش نیازمند (۱۳۹۲) نشان داد که از میان کشورهای خاورمیانه، کشور کویت بیشترین استفاده و کشور بحرین بیشترین حضور را در شبکه‌های اجتماعی علمی داشته‌اند. همچنین بررسی مطالعات صورت گرفته در زمینه استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی در خارج از کشور نیز نشان داد، شبکه‌های اجتماعی علمی، ارتباطات علمی را گسترش داده و قابلیت به‌اشتراک‌گذاری مقالات و پیگیری فعالیت‌های علمی دیگر محققان را فراهم ساخته‌اند که این امر دسترسی هر چه بیشتر به مقالات را فراهم می‌کند و درنهایت موجب افزایش نمایانی، میزان استناد دریافتی و طبیعتاً بهبود رتبه علمی فرد می‌شود (ناندز و بورگو^۱، ۲۰۱۳). با این وجود مطالعات نشان داده است که برخی دانشمندان و اعضای هیئت علمی هنوز تمایل چندانی به استفاده از این شبکه‌ها نشان نمی‌دهند (مادهوسودان، ۲۰۱۲ به نقل از: ستوده و سعادت، ۱۳۹۴، ۲). نتایج سایر پژوهش‌ها و مطالعات خارج از کشور نشان می‌دهد میزان حضور و استفاده کاربران از شبکه‌های اجتماعی جهت اهداف علمی ناچیز بوده و محبوب‌ترین منبع به‌اشتراک‌گذاری شده در این شبکه‌ها مقالات هستند. همچنین بیشترین انگیزه کاربران، در تماس بودن با دیگر محققان، انتشار پژوهش و پیگیری فعالیت دیگر محققان (ناندز و بورگو، ۲۰۱۳) و نیز در ارتباط بودن با دوستان (وانگ^۲ و همکاران، ۲۰۱۵؛ بیسن^۳، ۲۰۱۵) عنوان شده است. نتایج این مطالعات نشان داد هر چه حضور دانشجویان، اساتید و محققان در این شبکه‌ها بیشتر باشد میزان

1. Nández and Borrego
2. Wang et al
3. Bicen

توليدات علمی، همکاری‌های علمی، تعامل و به اشتراک گذاری محتوا میان این اقشار بیشتر است. اغلب مطالعات صورت گرفته در حیطه شبکه‌های اجتماعی در خصوص تحلیل این شبکه‌ها، تأثیر آن‌ها بر زندگی فردی و هویت افراد و نیز امر آموزش و پرورش بوده است که به دلیل عدم همپوشانی با مقاله حاضر، از ذکر آن‌ها خودداری می‌شود.

با در نظر گرفتن مسئله پژوهش و مبانی نظری و پیشینه آن، مقاله حاضر به دنبال پاسخ به این سؤالات است: (۱) میزان استفاده هفتگی دانشجویان از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی علمی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز تا چه حد ارزیابی می‌شود و اصلی‌ترین متغیرهای مؤثر بر آن کدامند؟ (۲) نحوه و نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اصلی‌ترین متغیرهای مؤثر بر آن کدامند؟ (۳) اصلی‌ترین شبکه‌های اجتماعی علمی مورد استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز و متغیرهای مؤثر بر آن کدامند؟ (۴) اصلی‌ترین انگیزه‌های استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز از شبکه‌های اجتماعی علمی و متغیرهای مؤثر بر آن کدامند؟

روش‌شناسی

مقاله حاضر با توجه به هدف تحقیق کاربردی بوده و از نظر نوع، نحوه گردآوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات، توصیفی-پیمایشی می‌باشد. جامعه مورد مطالعه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز است که در طی اعلام از معاونت آموزشی دانشگاه تبریز، تعداد جامعه مورد نظر ۷۱۹۳ نفر بودند که طبق جدول مورگان تعداد ۳۸۲ نفر به عنوان نمونه برآورد شد. روش نمونه‌گیری به صورت طبقه‌ای تصادفی انتخاب شد، زیرا افراد نمونه در دانشکده‌های ۲۲ گانه دانشگاه تبریز حضور داشتند. پس از اعلام تعداد دانشجویان تحصیلات تکمیلی هر دانشکده در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری، تعداد دقیق هر کدام به دست آمد که اعضای نمونه به صورت نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شد. در این روش ابتدا کلیه عناصر جامعه را به گروه‌ها یا طبقاتی تقسیم کرده سپس نمونه‌های تصادفی مستقلی از هر گروه یا طبقه انتخاب می‌شود، با این روش می‌توان یک نمونه دقیق و معرف جامعه به دست آورد (پاول، ۱۳۸۵، ۱۳۰-۱۲۵). با توجه به پیمایشی بودن پژوهش، از ابزار پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. روایی ابزار توسط متخصصان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی تائید و پایایی آن نیز با ضریب آلفای کرونباخ (۰/۶۵) ارزیابی

شد که میزان قابل قبولی ارزیابی می‌شود. پرسش‌نامه در میان اعضای نمونه به صورت تصادفی پخش و جمع‌آوری شد و پس از وارد کردن داده‌ها در نرم‌افزار SPSS با استفاده از آزمون خی‌دو، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش

میزان فراوانی عضویت در شبکه‌های اجتماعی توسط دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز در جدول شماره (۱) ارائه شده است. با این توضیح که هر فرد می‌تواند در بیش از یک شبکه علمی عضویت داشته باشد.

جدول شماره (۱). درصد و توزیع فراوانی عضویت در شبکه‌های علمی

نام شبکه اجتماعی علمی	فراوانی	درصد
لینکدین	۱۲۶	۳۶/۶۳
هیچ‌کدام	۱۲۱	۳۵/۱۷
ریسرچ گیت	۷۱	۲۰/۶۴
لینکدین و ریسرچ گیت	۱۵	۴/۳۶
ساینس استیج	۹	۲/۶۲
آکادمیا	۲	۰/۵۸

چنانکه در جدول شماره (۱) مشاهده می‌شود، بنابر نتایج به دست آمده بیش از ۳۶ درصد مشارکت‌کنندگان در هیچ‌یک از شبکه‌های اجتماعی علمی عضویت ندارند. سایر نتایج نشانگر آن است که با ۳۶/۶۳ درصد دانشجویان بیشتر از لینکدین^۱ استفاده می‌کنند. این امر نشان‌دهنده آن است که شبکه در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی شناخته شده‌تر است. دیگر نتایج نشانگر کمترین میزان آشنایی دانشجویان با شبکه آکادمیا است. در جدول شماره (۲) متغیرهای تأثیرگذار بر عضویت دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی علمی ارائه می‌شود.

1. LinkedIn

جدول شماره (۲). متغیرهای تأثیرگذار بر عضویت دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی علمی

متغیر	اطلاعات آماری
مقطع تحصیلی	درجه آزادی ۲۰
	سطح معنی داری ۰/۰۰۴
	نمره خی ۲ ۴۰/۷۲۹
گروه‌های عمده آموزشی	درجه آزادی ۱۰۰
	سطح معنی داری ۰/۰۰۰
	نمره خی ۲ ۲۸۴/۱۷۹
جنسیت	درجه آزادی ۲۰
	سطح معنی داری ۰/۳۴۷
	نمره خی ۲ ۲۱/۸۸۶
سن	درجه آزادی ۸۰
	سطح معنی داری ۰/۰۱۸
	نمره خی ۲ ۱۰۸/۷۶۸

فصلنامه علمی - پژوهشی

۳۵

بررسی و تحلیل انگیزه‌ها
و میزان عوامل ...

با توجه به جدول شماره (۲) همان‌طور که مشاهده می‌شود، متغیرهایی چون مقطع تحصیلی، گروه‌های عمده آموزشی و سن دانشجویان با عضویت آنان در شبکه‌های اجتماعی علمی رابطه معنی داری دارند. از نظر مقطع تحصیلی، اگر $3/35$ درصد دانشجویان کارشناسی ارشد در هیچ یک از شبکه‌های اجتماعی علمی عضویت ندارند این میزان برای دانشجویان مقطع دکتری به 22 درصد می‌رسد. میزان استفاده دانشجویان کارشناسی ارشد از شبکه لینکدین $6/20$ درصد است حال آن‌که این میزان برای دانشجویان دکتری 19 درصد ارزیابی می‌شود. بررسی‌های بیشتر نشانگر آن است که میزان استفاده دانشجویان دکتری از شبکه ریسرچ‌گیت بیش از دانشجویان کارشناسی ارشد است.

چنانکه ذکر شد، رابطه معنی داری میان گروه‌های عمده آموزشی و عضویت در شبکه‌های اجتماعی علمی وجود دارد. بدین‌صورت که 19 درصد از دانشجویان گروه عمده آموزشی کشاورزی، $8/40$ درصد دانشجویان علوم انسانی، $6/30$ درصد دانشجویان فنی-مهندسی، $8/27$ درصد دانشجویان علوم پایه، و $9/34$ درصد دانشجویان پردیس‌های آزاد و خودگردان دانشگاه در هیچ‌یک از شبکه‌های نام‌برده عضویت ندارند. بیشترین میزان استفاده دانشجویان تمام گروه‌های عمده آموزشی شبکه اجتماعی لینکدین است.

همچنین چنانکه ذکر آن رفت، ارتباط معنی داری نیز بین سن دانشجویان مشارکت کننده در پژوهش و عضویت در شبکه های اجتماعی علمی وجود دارد. به نحوی که با افزایش سن دانشجویان میزان استفاده آن ها از شبکه های اجتماعی علمی کاهش یافته است. همچنین نتایج تفصیلی نشانگر آن است که بیش از ۳۶ درصد دانشجویان ۲۱ الی ۲۵ ساله و بیش از ۲۸ درصد دانشجویان ۲۶ الی ۳۰ ساله در هیچ یک از شبکه های اجتماعی علمی عضویت ندارند. توزیع فراوانی میزان استفاده هفتگی از شبکه های اجتماعی علمی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز در جدول شماره (۳) ارائه می شود.

جدول شماره (۳). درصد و توزیع فراوانی میزان استفاده از شبکه های علمی در هفته

میزان استفاده	فراوانی	درصد فراوانی
۲ تا ۵ ساعت	۱۲۱	۳۱/۷
کمتر از ۲ ساعت	۱۱۲	۲۹/۳
استفاده نمی کنم	۸۳	۲۱/۷
۵ تا ۱۵ ساعت	۴۴	۱۱/۵
بیشتر از ۳۰ ساعت	۱۲	۳/۱
۱۵ تا ۳۰ ساعت	۱۰	۲/۶
مجموع	۳۸۲	۱۰۰

چنانکه داده های مندرج در جدول شماره (۳) نشان می دهد، بیشترین فراوانی با ۳۱/۷ درصد گزینه ۲ تا ۵ ساعت در هفته و کمترین فراوانی استفاده با ۲/۶ درصد، گزینه ۱۵ تا ۳۰ ساعت در هفته است. طبق نتایج ناندز و بورگو (۲۰۱۳) یک سوم کاربران یعنی معادل ۷۲ درصد آنان میزان استفاده خود از این شبکه ها را کمتر از ۱۵ دقیقه در روز اعلام کرده اند و ۲۴ درصد آنان ۱۵ تا ۳۰ دقیقه در روز از این شبکه ها استفاده می کنند.

در جدول شماره (۴) متغیرهای تأثیرگذار بر میزان استفاده از شبکه های اجتماعی علمی توسط دانشجویان ارائه می شود.

جدول شماره (۴). متغیرهای تأثیرگذار بر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی توسط دانشجویان

متغیر	اطلاعات آماری
	درجه آزادی
	۵
مقطع تحصیلی	سطح معنی داری
	۰۴۸/۰
	نمره خی ۲
	۸۳۳/۱۱
	درجه آزادی
	۲۵
گروه‌های عمده ی علمی	سطح معنی داری
	۸۴۵/۰
	نمره خی ۲
	۹۲۹/۱۷
	درجه آزادی
	۵
جنسیت	سطح معنی داری
	۰۳۷/۰
	نمره خی ۲
	۸۳۳/۱۱
	درجه آزادی
	۲۵
سن	سطح معنی داری
	۲۱۹/۰
	نمره خی ۲
	۱۳۸/۳۰

فصلنامه علمی - پژوهشی

۳۷

بررسی و تحلیل انگیزه‌ها
و میزان عوامل ...

چنانکه در جدول شماره (۴) مشاهده می‌شود رابطه معنی داری میان مقطع تحصیلی و جنسیت دانشجویان با میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی وجود دارد. بیشترین فراوانی استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی توسط دانشجویان کارشناسی ارشد (۲۹/۹ درصد) کمتر از دو ساعت است و این در حالی است که ۳۵/۶ درصد دانشجویان دکتری دو تا پنج ساعت و صرفاً ۲/۹ و ۱/۹ درصد از آن‌ها ۱۵ تا ۳۰ ساعت در هفته از اینترنت استفاده می‌کنند. بررسی داده‌های مربوط به جنسیت استفاده‌کنندگان نیز نشان می‌دهد که اگر ۳۲/۸ دانشجویان مذکر کمتر از دو ساعت در هفته از شبکه‌های اجتماعی علمی استفاده می‌کنند، در مقابل ۳۰/۶ درصد دانشجویان مؤنث دو تا ۵ ساعت در هفته از این نوع شبکه‌ها استفاده می‌کنند. براین اساس، می‌توان گفت که دانشجویان مؤنث مدت زمان بیشتری را صرف استفاده از این شبکه‌ها می‌کنند. همچنین بررسی میزان زمان‌های استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی نشانگر آن است که ۱/۱ درصد دانشجویان مذکر به صورت هفتگی ۱۵ تا ۳۰ ساعت از آن‌ها استفاده می‌کنند حال آنکه ۴/۱ درصد از دانشجویان مؤنث بین ۱۵ تا ۳۰ ساعت و بیشتر از ۳۰ ساعت از این نوع شبکه‌های علمی بهره می‌گیرند.

توزیع فراوانی نوع منبع (اعم از مقاله، کتاب، داده، و ...) به اشتراک گذاشته شده از طریق شبکه‌های اجتماعی علمی در جدول شماره (۵) ارائه می‌شود. توضیح اینکه هر فرد می‌تواند بیش از یک نوع منبع را به اشتراک بگذارد.

جدول شماره (۵). درصد و توزیع فراوانی نوع منبع به اشتراک گذاشته

نوع منبع	فراوانی	درصد فراوانی
هیچ‌کدام	۱۷۵	۳۲/۴۱
مقاله	۱۲۶	۲۳/۳۳
نتایج پژوهش	۱۱۱	۲۰/۵۶
کتاب	۵۲	۹/۶۳
مقاله و نتایج پژوهش	۳۵	۶/۴۸
جزوه آموزشی	۲۳	۴/۲۶
مقاله و کتاب	۱۸	۳/۳۳

چنانکه در جدول شماره (۵) مشاهده می‌شود بیش از ۳۲ درصد دانشجویان هیچ‌یک از این منابع را در شبکه‌های اجتماعی به اشتراک نمی‌گذارند. همچنین، بیشترین منابع به اشتراک گذاشته شده توسط دانشجویان به ترتیب بدین صورت است: مقاله، ۲۳/۳۳ درصد؛ اشتراک نتایج پژوهش، ۲۰ درصد؛ و جزوه آموزشی با کمترین میزان منبع به اشتراک گذاشته شده، ۴ درصد. این نتایج را می‌توان همسو با پژوهش ناندز و بورگو (۲۰۱۳) توصیف کرد. در این پژوهش بیشترین منبع به اشتراک گذاشته شده توسط دانشجویان مقاله توصیف شده است. همچنین، یافته‌های این پژوهش را می‌توان همسو با مطالعات عنبری و حریری (۱۳۹۴) توصیف کرد. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که میزان مشارکت کاربران در شبکه‌ها به منظور اشتراک دانش تخصصی، از نظر نزدیک به ۹۰ درصد پاسخ‌دهندگان، پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی شد.

در جدول شماره (۶) متغیرهای تأثیرگذار بر نوع منابعی که دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی علمی به اشتراک می‌گذارند، ارائه می‌شود.

جدول شماره (۶). متغیرهای تأثیرگذار بر نوع منابع به اشتراک گذاشته شده توسط دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی علمی

متغیر	اطلاعات آماری
مقطع تحصیلی	درجه آزادی ۹
	سطح معنی داری ۰/۱۳/۰
	نمره خی ۲ ۴۶۶/۲۲
گروه‌های عمده آموزشی	درجه آزادی ۴۵
	سطح معنی داری ۰/۲۹۳
	نمره خی ۲ ۴۶/۹۶۳
جنسیت	درجه آزادی ۹
	سطح معنی داری ۰/۱۹۵
	نمره خی ۲ ۱۲/۳۲۷
سن	درجه آزادی ۳۶
	سطح معنی داری ۰/۸۱۴
	نمره خی ۲ ۲۸/۱۵۳

چنانکه در جدول شماره (۶) مشاهده می‌شود رابطه معنی داری میان مقطع تحصیلی و نوع منبع به اشتراک گذاری در شبکه‌های اجتماعی علمی مشاهده می‌شود. در تبیین این رابطه می‌توان افزود که ۱۵/۸ درصد دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد، و ۲۷/۹ درصد از دانشجویان دکتری مقاله را از طریق شبکه‌های اجتماعی با یکدیگر به اشتراک می‌گذارند. همچنین اگر ۴۸ درصد دانشجویان کارشناسی ارشد هیچ استفاده‌ای از این بستر برای به اشتراک گذاری اطلاعات خود نمی‌کنند، تنها ۳۹ درصد دانشجویان دکتری از این ظرفیت عمده بهره برداری نمی‌کنند. توزیع فراوانی زمان به‌روز رسانی شبکه‌های اجتماعی توسط دانشجویان مشارکت کننده در جدول شماره (۷) ارائه می‌شود.

جدول شماره (۷). درصد و توزیع فراوانی میزان به‌روزکردن شبکه‌های اجتماعی

فراوانی	درصد فراوانی
در موقع لزوم	۴۳/۲
ماهانه	۱۷/۵
روزانه	۱۵/۲
هفتگی	۱۲/۸
سالانه	۱۱/۳
مجموع	۱۰۰

همان‌طور که داده‌های جدول شماره (۷) نشان می‌دهد، ۴۳/۲ درصد از دانشجویان در موقع لزوم شبکه‌های اجتماعی علمی خود را به‌روزرسانی می‌کنند حال آنکه ۵۶/۸ مابقی در بازه‌های زمانی ثابت از آن‌ها استفاده می‌کنند. به‌طوری‌که ۱۱/۳ درصد آن‌ها به‌صورت سالانه، ۱۷/۵ درصد ماهانه، ۱۲/۸ درصد هفتگی و ۱۵/۲ درصد روزانه شبکه‌های اجتماعی خود را به‌روزرسانی می‌کنند. در جدول شماره (۸) متغیرهای تأثیرگذار بر زمان به‌روزرسانی شبکه‌های اجتماعی علمی توسط دانشجویان ارائه می‌شود.

جدول ۸. متغیرهای تأثیرگذار بر زمان به‌روزرسانی شبکه‌های اجتماعی علمی توسط دانشجویان

متغیر	اطلاعات آماری
مقطع تحصیلی	درجه آزادی ۴۶
	سطح معنی‌داری ۰/۴۶۲
	نمره خی ۲ ۳/۳۱۰
گروه‌های عمده آموزشی	درجه آزادی ۲۰
	سطح معنی‌داری ۰/۸۸۳
	نمره خی ۲ ۱۲/۷۸۲
جنسیت	درجه آزادی ۴
	سطح معنی‌داری ۰/۰۴۴
	نمره خی ۲ ۹/۶۵۳
سن	درجه آزادی ۱۶
	سطح معنی‌داری ۰/۴۱۸
	نمره خی ۲ ۱۶/۴۳۴

براساس داده‌های جدول شماره (۸)، صرفاً مابین متغیر جنسیت و زمان به‌روزرسانی پروفایل دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی رابطه معنی‌داری مشاهده می‌شود. در توضیح بیشتر باید گفت که اگر نزدیک به ۴۱ درصد دانشجویان مذکور پروفایل خود را در صورت ضرورت به‌روزرسانی می‌کنند این میزان برای دانشجویان مؤنث به بیش از ۵۱ درصد است. توزیع فراوانی تعداد افرادی که دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی پیگیری می‌کنند در جدول شماره (۹) ارائه می‌شود.

جدول شماره (۹). درصد و توزیع فراوانی دنبال کردن همکاران/هم‌رشته‌ها

تعداد افراد	فراوانی	درصد فراوانی
هیچ‌کدام	۱۱۷	۳۰/۶
۱ تا ۱۰ نفر	۱۰۸	۲۸/۵
۱۰ تا ۲۰ نفر	۶۹	۱۷/۸
بیش از ۳۰ نفر	۵۳	۱۳/۹
۲۰ تا ۳۰ نفر	۳۵	۹/۲
مجموع	۳۸۲	۱۰۰

براساس اطلاعات مندرج در جدول شماره (۹)، ۳۰/۶ درصد از دانشجویان هیچ‌کدام از همکاران خود را در شبکه‌های اجتماعی دنبال نمی‌کنند و ۲۸/۵ درصد از آنان پیگیر وضعیت علمی کمتر از ۱۰ نفر از اعضای شبکه‌های اجتماعی علمی هستند. صرفاً ۹/۲ درصد از دانشجویان پیگیر وضعیت ۲۰ تا ۳۰ نفر از اعضای شبکه‌های اجتماعی علمی هستند. این یافته‌ها با نتایج پژوهش ناندز (۲۰۱۳) مطابقت دارد. پژوهش ناندز نشان داد یک‌چهارم مشارکت‌کنندگان با هیچ‌کس در ارتباط نیستند و فعالیت کسی را پیگیری نمی‌کنند. در جدول شماره (۱۰) متغیرهای پژوهش و تأثیرگذاری آن‌ها بر تعداد افرادی که در شبکه‌های اجتماعی علمی توسط دانشجویان دنبال می‌شوند، ارائه می‌شود.

جدول شماره (۱۰). تأثیرگذاری متغیرهای پژوهش بر تعداد افراد دنبال‌کننده توسط دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی علمی

متغیر	اطلاعات آماری
مقطع تحصیلی	درجه آزادی ۴
	سطح معنی داری ۰/۰۱۱
	نمره خی ۲ ۱۲/۷۱۵
	درجه آزادی ۲۰
گروه‌های عمده آموزشی	سطح معنی داری ۰/۶۰۵
	نمره خی ۲ ۱۶/۳۳۸
	درجه آزادی ۴
	سطح معنی داری ۰/۳۵۸
جنسیت	نمره خی ۲ ۴/۷۰۹
	درجه آزادی ۱۶
	سطح معنی داری ۰/۲۶۳
	نمره خی ۲ ۱۹/۲۴۲
سن	سطح معنی داری ۰/۲۶۳
	درجه آزادی ۱۶
	نمره خی ۲ ۴/۷۰۹
	سطح معنی داری ۰/۳۵۸

فصلنامه علمی - پژوهشی

۴۱

بررسی و تحلیل انگیزه‌ها
و میزان عوامل ...

داده‌های مندرج در جدول شماره (۱۰) نشان می‌دهد صرفاً مابین متغیر مقطع تحصیلی و تعداد افرادی که دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی دنبال می‌کنند ارتباط معنی‌داری وجود دارد. در تبیین این رابطه می‌توان گفت که اگر بیش از ۳۲ درصد از دانشجویان کارشناسی ارشد کسی را در شبکه‌های اجتماعی دنبال نمی‌کنند، این میزان برای دانشجویان دکتری ۲۳ درصد است. سایر نتایج این رابطه نشانگر آن است که ۳۲ درصد دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و ۲۳ درصد دانشجویان دکتری وضعیت کمتر از ۱۰ نفر را تعقیب می‌کنند و اگر صرفاً ۱۰/۴ درصد دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد وضعیت بیش از ۳۰ نفر را در شبکه‌های اجتماعی علمی تعقیب می‌کنند این میزان برای دانشجویان دکتری بیش از ۲۲ درصد است.

توزیع فراوانی ترکیب افرادی که دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی پیگیری می‌کنند در جدول شماره (۱۱) ارائه می‌شود.

جدول شماره (۱۱). درصد و توزیع فراوانی ترکیب افراد دنبال‌کننده در شبکه‌های اجتماعی

ترکیب افراد	فراوانی	درصد فراوانی
همکار	۱۹۷	۵۱/۵
هم‌تخصص یا هم‌رشته	۱۶۳	۴۲/۶
دوست	۱۱۸	۳۰/۸
دوست و هم‌رشته	۵۷	۱۴/۹
بدون آشنایی قبلی	۴۷	۱۲/۳
دوست و همکار و هم‌رشته	۲۱	۵/۵
ارتباط غیررسمی	۷	۱/۸
فقط مجازی	۶	۱/۶

همان‌طور که در جدول شماره (۱۱) مشاهده می‌شود، بیشترین افرادی که دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی دنبال می‌کنند، به ترتیب همکاران (۳۱/۹۸ درصد)، هم‌تخصص یا هم‌رشته (۲۶/۴۶ درصد)، و دوست (۱۹/۱۵ درصد) هستند.

در جدول شماره (۱۲) تأثیر متغیرهای پژوهش بر ترکیب افرادی که دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی علمی دنبال می‌کنند، ارائه می‌شود.

جدول شماره (۱۲). تأثیر متغیرهای پژوهش بر ترکیب افراد دنبال کننده دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی علمی

متغیر	اطلاعات آماری
مقطع تحصیلی	درجه آزادی ۲۵
	سطح معنی داری ۰۷۰/۰
	نمره خی ۲ ۱۱۳/۳۶
گروه‌های عمده ی آموزشی	درجه آزادی ۱۲۵
	سطح معنی داری ۹۷۳/۰
	نمره خی ۲ ۳۰۳/۹۶
جنسیت	درجه آزادی ۲۵
	سطح معنی داری ۱۵۰/۰
	نمره خی ۲ ۲۹۶/۳۲
سن	درجه آزادی ۱۲۵
	سطح معنی داری ۸۵۸/۰
	نمره خی ۲ ۱۷۳/۱۰۸

فصلنامه علمی - پژوهشی

۴۳

بررسی و تحلیل انگیزه‌ها
و میزان عوامل ...

چنانکه در جدول شماره (۱۲) مشاهده می شود هیچ کدام از متغیرهای مورد بررسی با سطح اطمینان ۰/۹۵ با ترکیب اعضای شبکه‌های اجتماعی که دانشجویان آن‌ها را دنبال می کنند رابطه معنی داری ندارند.

توزیع فراوانی تعداد افرادی که دانشجویان را در شبکه‌های اجتماعی پیگیری می کنند در جدول شماره (۱۳) ارائه می شود.

جدول شماره (۱۳). درصد و توزیع فراوانی پیگیری دانشجویان تحصیلات تکمیلی در شبکه‌های اجتماعی علمی

تعداد پیگیری	فراوانی	درصد فراوانی
۱ تا ۱۰ نفر	۱۰۵	۲۷/۵
۱۰ تا ۲۰ نفر	۹۳	۲۴/۳
هیچ کدام	۸۵	۲۲/۳
بیش از ۳۰ نفر	۶۷	۱۷/۵
۲۰ تا ۳۰ نفر	۳۲	۸/۴
مجموع	۳۸۲	۱۰۰

در خصوص تعداد نفرات بازدیدکننده پروفایل شخصی، گزینه ۰ تا ۱۰ نفر بیشترین درصد فراوانی (۲۷/۵ درصد) و گزینه ۲۰ تا ۳۰ نفر کمترین درصد فراوانی (۱/۴ درصد) را دارند (جدول شماره ۱۳).

در جدول شماره (۱۴)، تأثیر متغیرهای پژوهش بر تعداد افرادی که دانشجویان را در شبکه‌های اجتماعی علمی دنبال می‌کنند و پروفایل آن‌ها را رؤیت می‌کنند، قابل مشاهده است. جدول شماره (۱۴). تأثیر متغیرهای پژوهش بر تعداد افراد دنبال‌کننده دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی علمی

متغیر	اطلاعات آماری
مقطع تحصیلی	درجه آزادی ۴
	سطح معنی داری ۰/۰۴۳
	نمره خی ۲ ۹/۱۰۶
گروه‌های عمده آموزشی	درجه آزادی ۲۰
	سطح معنی داری ۰/۹۳۲
	نمره خی ۲ ۱۱/۹۹۶
جنسیت	درجه آزادی ۴
	سطح معنی داری ۰/۴۹۵
	نمره خی ۲ ۳/۳۸۶
سن	درجه آزادی ۱۶
	سطح معنی داری ۰/۹۱۴
	نمره خی ۲ ۸/۵۴۲

همان‌طورکه در جدول شماره (۱۴) مشاهده می‌شود، میان مقطع تحصیلی و تعداد افرادی که دانشجویان را در شبکه‌های اجتماعی علمی دنبال می‌کنند، رابطه معنی داری مشاهده شد. بیش از ۲۳ درصد دانشجویان کارشناسی ارشد و ۱۹ درصد دانشجویان دکتری هیچ دنبال‌کننده‌ای در این شبکه‌ها ندارند و بیشترین فراوانی برای این دو مقطع به ترتیب ۲۹/۹ درصد و ۲۱/۲ درصد بوده است که نشان می‌دهد کمتر از ۱۰ نفر آنان را مورد پیگیری قرار می‌دهند و همچنین ۲۳ درصد دانشجویان دکتری بیش از ۳۰ نفر دنبال‌کننده دارند و این میزان برای دانشجویان کارشناسی ارشد ۱۵/۵ درصد می‌باشد.

در جدول ۱۵ ترکیب افرادی که دانشجویان را در شبکه‌های اجتماعی علمی پیگیری می‌کنند ارائه می‌شود. توضیح اینکه هر فرد می‌تواند بیش از یک پیگیری‌کننده داشته باشد.

جدول شماره (۱۵). درصد و توزیع فراوانی ترکیب افراد پیگیری کننده دانشجویان در شبکه های اجتماعی علمی

ترکیب افراد	فراوانی	درصد فراوانی
هم تخصص یا هم رشته	۱۵۴	۴۰/۳
دوست	۱۳۶	۳۶/۵
دوست و هم رشته	۶۲	۱۶/۲
بدون آشنایی قبلی	۴۸	۱۲/۵
همکار	۲۳	۶/۰
دوست و همکار و هم رشته	۲۲	۵/۷
فقط مجازی	۱۷	۴/۴
ارتباط غیررسمی	۵	۱/۳

همان طور که در جدول شماره (۱۵) مشاهده می شود بیشترین افرادی که دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز را در شبکه های اجتماعی علمی پیگیر هستند به ترتیب عبارت انداز: افراد هم تخصص یا هم رشته (۳۳ درصد)، دوست (۲۹ درصد)، دوست و هم رشته (۱۳ درصد)، بدون آشنایی قبلی (۱۰ درصد)، و همکار (نزدیک به ۵ درصد).

در جدول شماره (۱۶)، تأثیر متغیرهای پژوهش بر ترکیب افرادی که دانشجویان را در شبکه های اجتماعی علمی دنبال می کنند و پروفایل آن ها را مشاهده می کنند ارائه شده است.

جدول شماره (۱۶). تأثیر متغیرهای پژوهش بر ترکیب افرادی که دانشجویان را در شبکه های اجتماعی علمی دنبال می کنند

متغیر	اطلاعات آماری
مقطع تحصیلی	درجه آزادی ۲۲
	سطح معنی داری ۰/۱۸۰
	نمره خی ۲ ۱۱۸/۲۸
گروه های عمده آموزشی	درجه آزادی ۱۱۰
	سطح معنی داری ۰/۹۱۸
	نمره خی ۲ ۹۰/۱۷۷
جنسیت	درجه آزادی ۲۲
	سطح معنی داری ۴۴۲/۰
	نمره خی ۲ ۲۲/۳۲۲
سن	درجه آزادی ۸۸
	سطح معنی داری ۰/۳۹۵
	نمره خی ۲ ۹۰/۶۶۸

همان‌طورکه در جدول شماره (۱۶) مشاهده می‌شود هیچ‌کدام از متغیرهای مورد بررسی این پژوهش، رابطه معنی‌داری با ترکیب گروه‌هایی که دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز را در شبکه‌های اجتماعی علمی پیگیری می‌کنند، ندارند. عوامل گرایش و انگیزه‌های استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز از شبکه‌های اجتماعی علمی در جدول شماره (۱۷) ارائه می‌شود.

جدول شماره (۱۷). درصد و توزیع فراوانی انگیزه‌های استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی

انگیزه‌های استفاده	فراوانی	درصد فراوانی
اطلاع از دانش جدید	۱۷۸	۴۶/۵
تماس با دیگر محققان	۸۶	۲۲/۵
دنبال‌کردن فعالیت دیگر پژوهشگران	۸۵	۲۲/۲
بدون هدف	۲۱	۵/۵
یافتن شغل	۱۴	۳/۶
یافتن همکار علمی	۶	۱/۶
انتشار مواد آموزشی، پژوهشی	۶	۱/۶

چنان‌که داده‌های جدول شماره (۱۷) نشان می‌دهد بیشترین انگیزه‌های دانشجویان از عضویت و بهره‌گیری از شبکه‌های اجتماعی علمی به ترتیب عبارت‌انداز: اطلاع از دانش جدید (۴۴/۹۴ درصد)، تماس با دیگر محققان (۲۱/۷۱ درصد)، دنبال‌کردن فعالیت دیگر پژوهشگران (۲۱/۴۶ درصد)، بدون هدف (۵/۳ درصد) و یافتن شغل (۳/۵۳ درصد). این یافته‌ها را می‌توان با نتایج پژوهش ناندز و بورگو (۲۰۱۳) همسوزیابی کرد. با این وجود، یکی از موارد قابل توجه در این جدول فراوانی میزان عضویت بدون هدف دانشجویان است که بیش از عضویت با انگیزه‌هایی چون یافتن شغل، یافتن همکار علمی و نیز انتشار مواد آموزشی و پژوهشی ارزیابی شده و خود مسئله‌ای قابل تامل به نظر می‌رسد. این نتیجه نشان‌دهنده عدم آگاهی کامل دانشجویان از قابلیت‌ها و کارکردهای شبکه‌های اجتماعی علمی است.

در جدول شماره (۱۸)، متغیرهای مورد بررسی تأثیرگذار بر انگیزه‌های عضویت در شبکه‌های اجتماعی علمی دانشجویان ارائه می‌شوند.

جدول شماره (۱۸). تأثیر متغیرهای پژوهش بر انگیزه‌های عضویت در شبکه‌های اجتماعی علمی توسط دانشجویان

اطلاعات آماری		متغیر
۳۵	درجه آزادی	مقطع تحصیلی
۰۱۵/۰	سطح معنی داری	
۴۵۵/۵۵	نمره خنثی ۲	
۱۷۵	درجه آزادی	گروه‌های عمده آموزشی
۸۸۹/۰	سطح معنی داری	
۵۴۱/۱۵۲	نمره خنثی ۲	
۳۵	درجه آزادی	جنسیت
۴۷۱/۰	سطح معنی داری	
۹۳۵/۳۴	نمره خنثی ۲	
۱۷۵	درجه آزادی	سن
۰۰۰/۰	سطح معنی داری	
۷۹۷/۲۹۳	نمره خنثی ۲	

از میان عوامل مؤثر بر انگیزه‌های عضویت و بهره‌گیری دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی علمی، می‌توان به تأثیر معنی دار مقطع تحصیلی و سن با سطح معنی داری ($p \leq 0/05$) اشاره داشت.

با توجه به جدول فوق، میان مقطع تحصیلی و انگیزه عضویت در شبکه‌های اجتماعی علمی تفاوت معنی داری وجود دارد. بیشترین انگیزه دانشجویان تحصیلات تکمیلی برای استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی، اطلاع یافتن از تازه‌های علم و دانش با فراوانی بیش از ۳۸ درصد برای دانشجویان کارشناسی ارشد و بیش از ۵۰ درصد برای دانشجویان دکتری می‌باشد. هدف در تماس بودن با محققان، برای دانشجویان کارشناسی ارشد ۲۰/۸ درصد می‌باشد و این در حالی است که میزان فوق برای دانشجویان دکتری ۳۵/۶ درصد می‌باشد. عضویت بدون هدف برای دانشجویان ارشد بیش از ۶ درصد و برای دانشجویان دکتری ۲/۹ درصد است. کمترین میزان فراوانی با کمتر از یک درصد مربوط به یافتن شغل می‌باشد. در خصوص انگیزه‌های دانشجویان برای عضویت در شبکه‌های اجتماعی علمی در میان گروه‌های سنی دانشجویان، تفاوت معنی داری مشاهده شد. نتایج گویای آن است که بیش از ۲۱ درصد دانشجویان ۲۱ الی ۲۵ سال و ۲۶ الی ۳۰ سال با هدف اطلاع یافتن از تازه‌های علم و دانش در این شبکه‌ها عضویت دارند و

کمترین انگیزه آنان از عضویت در این شبکه‌ها یافتن شغل است. دانشجویان ۳۱ الی ۳۵ ساله با هدف اطلاع‌یافتن از تازه‌های علم و دانش و همچنین در تماس بودن با دیگر محققان در این شبکه‌ها عضویت دارند. تعداد دانشجویانی که بدون هدف در این شبکه‌ها عضویت دارند از اهدافی چون یافتن شغل، یافتن همکار علمی، منتشر کردن مواد آموزشی و دنبال کردن فعالیت دیگر محققان بیشتر می‌باشد.

طبق نتایج مقاله حاضر، بیش از ۳۵ درصد دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و بیش از ۲۲ درصد از دانشجویان مقطع دکتری در هیچ‌یک از شبکه‌های اجتماعی علمی عضویت نداشتند و میزان عضویت دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد در شبکه لینکدین بیش از دانشجویان دکتری بود؛ این در حالی است که میزان عضویت دانشجویان مقطع دکتری در شبکه ریسرچ گیت بیش از دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد بوده است. دانشجویان هردو مقطع تحصیلی برای پژوهش‌های علمی خود بیشتر از لینکدین استفاده می‌کردند. همچنین نتایج نشان داد دانشجویان گروه فنی-مهندسی (مطابق با نتایج تحقیقات زاهدی و فناک، ۲۰۱۴) و گروه کشاورزی، بیش از سایر گروه‌های آموزشی در این شبکه‌ها عضویت داشتند و ۱۹ الی ۴۰ درصد کل دانشجویان در تمامی گروه‌های آموزشی مورد بررسی در هیچ‌یک از شبکه‌های اجتماعی علمی عضویت نداشتند. از میان متغیرهای مورد بررسی، جنسیت مشارکت‌کنندگان تأثیر معنی‌داری نشان نداد، که این بدان معناست که مردان و زنان به‌طور مساوی در این شبکه‌ها عضویت داشتند. این یافته با نتایج تحقیقات ثلوال و کوشا (۲۰۱۳) مطابقت دارد (به نقل از: ستوده و سعادت، ۱۳۹۴، ۲).

۴. بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به آنچه ذکر شد دانشجویان تحصیلات تکمیلی اعلام داشتند که آن‌ها با شبکه‌های اجتماعی علمی، آشنایی کافی ندارند و به‌طور میانگین کمتر از ۲ ساعت در روز از این شبکه‌ها استفاده می‌کنند و کمتر از ۱۰ نفر دنبال‌کننده و دنبال‌شونده دارند. این امر نشان‌دهنده فعالیت و حضور کم‌رنگ دانشجویان در این شبکه‌ها است. این مهم می‌تواند بیانگر پایین بودن میزان همکاری و ارتباطات علمی در بستر نوین ارتباط علمی باشد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش رسولی و مرادی (۱۳۹۱) همخوانی دارد. نتایج پژوهش آن‌ها نیز نشان داد که میزان استفاده علمی مشارکت‌کنندگان و تولید محتوای علمی آنان، کم و بسیار کم است. به نظر می‌رسد اصلی‌ترین

ضعف دانشجویان تحصیلات تکمیلی در عدم استفاده کافی و وافی از بسترهای نوین ارتباطی و نیز آشنایی کم و ابتدایی با مفاهیم، کاربردها، و ابزارهای نوین مبتنی بر شبکه‌های اجتماعی علمی است. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که بیشترین انگیزه دانشجویان تحصیلات تکمیلی در استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی، اطلاع‌یافتن از تازه‌های علم و رشته تخصصی‌شان بوده است. تماس با دیگر محققان و نیز دنبال کردن فعالیت دیگر پژوهشگران با بیش از ۲۲ درصد از انگیزه‌های قوی دانشجویان تحصیلات تکمیلی برای عضویت و استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی به حساب می‌آیند. دیگر یافته‌های پژوهش نشان داد که میزان عضویت بدون هدف دانشجویان با ۵/۵ درصد، قوی‌تر و بیشتر از انگیزه‌هایی چون یافتن همکار علمی با (۱/۶ درصد) و یافتن شغل با (۳/۶ درصد) است. چنین یافته‌هایی نشان‌دهنده عدم آشنایی کامل دانشجویان با ظرفیت‌ها و کارکردهای شبکه‌های اجتماعی علمی است. از آنجایی که مشارکت‌کنندگان قادر به انتخاب بیش از یک‌گزینه بودند، ۱۱/۳ درصد اعلام داشتند بیشترین انگیزه آن‌ها در استفاده از شبکه‌های علمی، تماس با محققان، اطلاع از تازه‌های علم و دانش و نیز پیگیری دیگر محققان است. نتایج مقاله حاضر را می‌توان با یافته‌های پژوهش ناندز و بورگو (۲۰۱۳) همخوان توصیف کرد. یافته‌های پژوهش او نیز نشان می‌دهد که بیشترین انگیزه مشارکت‌کنندگان در شبکه‌های اجتماعی علمی در تماس بودن با دیگر محققان (۶۷ درصد)، انتشار مواد آموزشی، و پژوهشی (۶۱ درصد)، و پیگیری فعالیت دیگر محققان (۵۷ درصد) است. همچنین نتایج پژوهش حاضر تاحدی با یافته‌های پژوهش عبری و حریری (۱۳۹۴) همخوانی دارد. نتایج بررسی آن‌ها نیز نشان داد که هدف اصلی کاربران از عضویت در شبکه‌ها، آشنایی با سایر فعالان و متخصصان حوزه موردنظر، رفع نیاز اطلاعاتی و مشارکت در تولید دانش است. از پژوهش‌های دیگری که با نتایج پژوهش حاضر همخوانی دارد می‌توان به پژوهش‌های رسولی و مرادی (۱۳۹۱) و کیان و همکاران (۱۳۹۴) اشاره کرد آن‌ها مهم‌ترین دلایل استفاده مشارکت‌کنندگان از شبکه‌های اجتماعی را کسب اطلاعات و اخبار، دوست‌یابی جدید، ارتباط با دوستان، گفت‌وگو و مباحثه، سرگرمی و تولید محتوا توصیف کرده‌اند. با توجه به اینکه تمرکز پژوهش‌های انجام‌شده در ایران بیشتر معطوف بر شبکه‌های اجتماعی عمومی و مسائل اجتماعی و روان‌شناختی آن‌ها بود و پژوهشی که صراحتاً به دنبال بررسی ماهیت، میزان و عوامل مؤثر بر استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی باشد، تاکنون انجام نشده است؛ بنابراین، امکان مقایسه بیشتر نتایج پژوهش حاضر با آن‌ها فراهم نشد.

به نظر می‌رسد عدم آگاهی کامل دانشجویان از کارکردها و مزایای علمی-پژوهشی این شبکه‌ها هم در بعد فردی، هم در بعد سازمانی-دانشگاهی و هم در ابعاد ملی و بین‌المللی دارای تبعاتی سوء خواهد بود. این عمل از بعد فردی منجر به کاهش اعتبار، سندیت، رؤیت‌پذیری، و میزان رجوع به شخص در ارتباطات علمی میان فردی می‌شود. در بعد سازمانی-دانشگاهی منجر به افت رتبه دانشگاه و سازمان در رتبه‌بندی‌های ملی و به‌ویژه بین‌المللی و عدم بهره‌گیری از ظرفیت‌های علمی بین‌المللی در سطح سازمان و دانشگاه می‌شود. در ابعاد ملی نیز قطع ارتباط با افراد، نهادها، و دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی، منجر به کاهش محوریت یک کشور در حوزه‌های علمی مختلف، و جزیره‌ای کارکردن و عدم توجه به مسائل و ضروریات بین‌المللی در تحولات علمی رشته‌ای و تخصصی خواهد شد.

بدین جهت به نظر می‌رسد توجه هرچه بیشتر به مقوله همکاری و ارتباطات علمی در بستر شبکه‌های اجتماعی علمی باید یکی از اولویت‌های اساسی دانشگاه‌های کشور محسوب شود. از این رو پیشنهاد می‌شود این سلسله‌رویکردهای ارتباط علمی نوین در تمامی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور به‌طور کامل برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی تبیین شود و نیز برای اساتید و محققان کشور، در قالب مشخص اطلاع‌رسانی شود. همچنین می‌توان از طریق برگزاری کارگاه‌های آموزشی و یا گردهمایی‌های علمی در راستای استفاده و عضویت مؤثر دانشجویان تحصیلات تکمیلی از شبکه‌های اجتماعی علمی گام برداشت.

منابع

- ابراهیمی، قربانعلی (۱۳۷۲). اجتماع علمی، ساختار و هنجارهای آن. فصلنامه رهیافت، ۳(۵)، ۴۰-۳۰.
- اصنافی، امیررضا؛ سلامی، مریم؛ سیاح‌برگرد، مهدی؛ و حسینی‌آهنگری، سیدعابدین (۱۳۹۴). حضور پژوهشگران دانشگاه‌های علوم پزشکی، آزاد و دولتی شهر اهواز در شبکه اجتماعی علمی ریسرچ‌گیت. توسعه آموزش جندی‌شاپور. ۶۷-۷۳، (۱)۶.
- انبارکی، سحر؛ جوکار، عبدالرسول؛ و ابراهیمی، سعیده (۱۳۹۵). اعتماد بین‌فردی در شبکه‌های اجتماعی علمی پیوسته: بعد عوامل و بعد نتایج. تعامل انسان و اطلاعات، ۳(۴)، ۳۶-۲۶.
- بتولی، زهرا (۱۳۹۲). قابلیت‌های شبکه اجتماعی ریسرچ‌گیت برای پژوهشگران. گفت‌وگو علم و فناوری، ۲(۲)، ۶۸-۵۹.
- بخشی، بهاره؛ نصیری، بهاره؛ بختیاری، آمنه؛ و طاهریان، مریم (۱۳۹۲). نقش و کارکرد شبکه‌های اجتماعی (مطالعه موردی شبکه اجتماعی کف‌مام، شبکه‌ای برای مادران و کودکان). پژوهش‌نامه زنان، ۴(۸)، ۵۹-۳۷.
- بهرامسری، شیما؛ احمدی‌زاده، سارا؛ و نیازمند، محمدرضا (۱۳۹۴). آلودگی اطلاعات در شبکه‌های اجتماعی-علمی و ارائه راهکارهای مناسب خودآرشیوی. کتاب مهر، ۱۷-۱۸، ۱۴۱-۱۲۲.
- پاول، رونالد. آر. (۱۳۸۵). روش‌های اساسی پژوهش برای کتابداران (مترجم: نجلا حریری). قم: آثار نفیس.
- خانیکی، هادی؛ و بابایی، محمود (۱۳۹۰). فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی. فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات جامعه اطلاعاتی، ۱(۱)، ۹۶-۷۱.
- خلقتی، مرضیه (۱۳۸۹). شبکه‌های اجتماعی: پیدایش و تحولات. فصلنامه کتاب مهر، ۱(۱).
- رحیمی‌النگی، راضیه (۱۳۹۴). مطالعه امکان‌سنجی جهت ایجاد یک شبکه اجتماعی علمی: مطالعه موردی دانشگاه پیام نور (پایان‌نامه کارشناسی ارشد مهندسی کامپیوتر). دانشگاه پیام نور استان تهران.
- رسول‌زاده اقدم، صمد؛ عدلی‌پور، صمد؛ و زینی‌وند، یوسف (۱۳۹۱). نگرش کاربران جوان ایرانی به شبکه‌های اجتماعی مجازی. مطالعات جامعه‌شناسی، ۱۶، ۶۴-۴۹.
- رسولی، محمدرضا؛ و مرادی، مریم (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر تولید محتوا در شبکه‌های اجتماعی. کتاب ماه علوم اجتماعی، ۵۶، ۶۶-۵۷.
- روdbاری، نرگس (۱۳۹۵). میزان استفاده اعضای هیئت علمی دانشگاه ارومیه از شبکه‌های اجتماعی علمی و نقش آنها در تأمین نیازهای اطلاعاتی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه الزهراء، ارومیه، ایران.

ستوده، هاجر؛ و سعادت، یاسمین (۱۳۹۴). بررسی گرایش به عضویت در شبکه‌های اجتماعی علمی در میان شیمیدان‌های ایران. تعامل انسان و اطلاعات، ۲(۳)، ۱۲-۱.

عظیمی‌فر، زهره (۱۳۹۱). ارائه مدلی جامع جهت طراحی شبکه‌های اجتماعی علمی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشکده آموزش‌های مجازی، شیراز، دانشگاه شیراز.

علیدوستی، سیروس؛ خسروجردی، محمود و دوران، بهزاد (۱۳۸۸). مدیریت ارتباطات علمی، تهران: چاپار.

عنبری، امیرمهدی؛ و حریری، نجلا (۱۳۹۴). نقش شبکه‌های اجتماعی تخصصی وبی فارسی در اشتراک دانش. مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۶(۳)، ۱۳۲-۱۱۵.

فتاحی، سیدرحمت‌الله (۱۳۸۹). خرد جمعی و همکاری علمی در تولید علم: چرا، چگونه؟. پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات، ۲۶(۱)، ۳-۱.

قانع، محمدرضا (۱۳۸۸). ارتباط علمی از مجله چاپی تا مجله دسترسی آزاد. کتاب ماه کلیات، ۱۴۴، ۷۹-۷۰.

کیا، علی‌اصغر؛ و نوری‌مرادآبادی، یونس (۱۳۹۱). عوامل مرتبط با گرایش دانشجویان به شبکه اجتماعی فیس بوک. مطالعات فرهنگ ارتباطات، ۴۹، ۲۱۲-۱۸۱.

کیان، مرجان؛ یعقوبی‌ملال، نیما؛ و ریاحی‌نیا، نصرت (۱۳۹۴). واکاوی نقش و کاربرد شبکه‌های اجتماعی مجازی برای دانشجویان. فناوری آموزش و یادگیری، ۱(۳)، ۸۸-۶۹. doi: 10.22054/JTI.2015.1817.۶۹-۸۸

نیازمند، محمدرضا (۱۳۹۲). بررسی تطبیقی میزان استفاده پژوهشگران کشورهای خاورمیانه از شبکه‌های اجتماعی علمی پیشرفته (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، شیراز، دانشگاه شیراز.

نیازمند، محمدرضا؛ ابراهیمی، سعیده؛ و جوکار، عبدالرسول (۱۳۹۵). بررسی تطبیقی میزان استفاده پژوهشگران کشورهای خاورمیانه از شبکه‌های اجتماعی علمی. دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)، ۳۴، ۱۱۱-۱۰۱.

Bicen, H. (2015). Determination of University Students' Reasons Ofusing Social Networking Sites in their Daily Life. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 190, 519-522. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.05.036

Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-mediated Communication*, 13(1), 210-230. doi: 10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x

Nández, G., & Borrego, Á. (2013). Use of social networks for academic purposes: a case study. *The electronic library*, 31(6), 781-791. doi: 10.1108/EL-03-2012-0031

Wang, J. L., Jackson, L. A., Wang, H. Z., & Gaskin, J. (2015). Predicting social networking site (SNS) use: Personality, attitudes, motivation and internet self-efficacy. *Personality and Individual Differences*, 80, 119-124. doi: 10.1016/j.paid.2015.02.016

فصلنامه علمی - پژوهشی

۵۳

بررسی و تحلیل انگیزه‌ها
و میزان عوامل ...

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی